

nálunk. Még az erdőművelési munkákat is 85—90%-ban teljesítménybérben végzik. Az átlagos normateljesítési százalékok:

1. Erdőművelésnél: 110—120%.
2. Fakitermelésnél: 140%.
3. Fűrészüzemeknél: 170—180%.

A nőknek fakitermelési munkáknál való alkalmazását törvény tiltja.

A csehszlovák erdészeti kutatás erdőművelési, gépesítési, és faipari vonalon egyaránt kiváló eredményeket ért el, részletes áttanulmányozása és sajátos viszonyaink mellett való alkalmazása nálunk is feltétlenül eredményre vezet.

A tisztítások végrehajtása és kijelölése a Mátrában

BÁNKY GYULA

az ERTI tudományos munkatársa

A Mátra erdősült területe a tölgyesek és bükkösök övébe esik. Ennek megfelelően 25%-ban elegenden bükkösök, 50—55%-ban az üde talajt kivánó elegyes tölgyesek (bükkal, gyertyánnal), illetve ezek rontott származék típusai és 20—25%-ban száraz talajú tölgyesek (cserestölgyesek) foglalják el. A tisztítások kijelölése és kivitelezése tehát megfelelően más és más.

Szakszerű tisztításokról régen beszélni nem lehetett, különösen nem a Mátra erdősült területének felét kitevő törpe, kis és középirtokainál, mert ezek sem üzemtervi, sem szakértő erdészeti személynél tartására kötelezve nem voltak. Itt a véghasználatok a legutolsó időkig is tarvágással, a felújítás sarjából történt. A tölgyesekben az alacsony vágásforduló következtében legelőször tuskoeredetű, elterpeszkedő sarjcsoportok (egy tövön 8—10) nyomták el az esetleges makkról kelt fiatalost. Ezeknek a kiszálalása, megritkítása (4—5 szálla) volt itt az első állománynevelési művelet. Tölgyesekben ez akkor vette kezdetét, amikor a fiatalosból már hasznolt lehetett húzni, amikor az már 4—6 m magasságot és mellmagasságban 5—8 cm vastagságot elért és az anyag már szőlőkarónak, vékony szerfának megfelelt. Ez általában a fiatalos 10—12 éves korában következett be. Bükkösökben, melyek részben makkról, részben gyökérsarjából eredtek, az első belenyúlás kora 20—25 év volt, amikor a kitermelendő anyag 4—7 cm-t, magassága 6—8 m-t elérte és anyagából szemet égetni kifizetődött. Ezeknél a munkáknál a főcél nem az állománynevelés volt, hanem a jövedelem-hajhászás.

Előzetes kijelölés igen kivételesen, szakszerű tisztítási módszer alkalmazása ritkán fordult elő. A kivitelezés pedig kivétel nélkül részben alapon történt. A szabadjáró engedett részes termelő azután igyekezett könnyű munkával so-

kat keresni. Nem nagyon nézegette, válogatta, hogy melyiket miért kell meghagyni, melyeket pedig kiszedni, csak az érdekelte, hogy gyűljön a méter vagy rakat. Ez a törekvése a tulajdonos minél több jövedelem utáni vágyának is megfelelt, de megegyezett a magát erdésznek tiszteltető kezelő felfogásával is, aki csekély cselédbérét a méterek vagy rakatok után járó „talpaló“-val emelhetette. Így tehát mindenki jól járt, csak a jövő állománya, a fiatalos lett a vesztes.

Valamivel jobb volt a helyzet az üzemtervszerű kezelésre és szakértő erdészeti személynél tartására kötelezett birtokokon. Itt a tisztítási munkák végrehajtását szakszemélyzet ellenőrizte. Sajnos azonban itt is erősen érvényesültek a pénzügyi érdekek, a részes kivitelezés s az idősebb korban kezdes, amikor már a tisztítási anyag értékesíthető volt.

A helyzet csak a huszas évek elejétől kezdve javult valamelyest. A fahiány a vékony anyag értékesítését is lehetővé tette s ez a pénzes alapon történő tisztításokat is megindította. Lelkes erdőművelők az úttörők szorgalmával igyekeztek is kihasználni ezeket a lehetőségeket. Sok igen szép fiatal állomány tanúskodik sikeres munkájukról (pl. Gyöngyössolymos határában az 1926. évi ktl. tölgy makktermésből nevelt fiatalos). Ebben az időben a véghasználat már kivétel nélkül fokozatos felújítóvágás s különféleképpen alkalmazott eljárásai szerint történt. A megtelepült újulat felszabadítása erősebb felszabadítóvágásokkal akkor vette kezdetét, amikor négyzetméterenként tölgyből legalább 8 drb, bükkből 12—15 drb életképes, erős, kellő magasságot elért csemete volt. Az ilyen újulat hamar záródott és jól fejlődött. Apolásuk tölgyesekben a feltörő sarjakkal 4—5 évenként ismétlődő leveréséből állt. A har-

madik, esetleg negyedik (a sarjverés kezdete esetleg már a végvágás előtt elkezdődött) ápolási művelettel egyidőben kezdődött meg a terület áttisztítása (14—16 éves korban). Itt a kijelölés az akkori tisztítási elvek szerint egy uralkodó szint elnyerése érdekében történt és sajnos az elegyfák jóformán teljes eltűnését eredményezte. Ebben az időben különösen a gyertyán kérdéssel szakirodalmunk is igen sokat foglalkozott, s számos példa szerint az *elgyertyánosodás veszedelme helyett az elgyertyántalanítás vált veszedelmessé*.

Bükkösökben a gyökérsarjak lassúbb növekedése következtében és mivel a magsemete az árnyékot az üdőbb talajon jobban bírta, az első tisztításig — 15—18 éves korig — semmiféle ápolási munka a vágásterületen nem volt. Ekkor a kiemelkedőbb sarjak és lágyfák kiszedésével egyidőben — záródás megbontás nélkül — az alászorultak is kiszedésre kerültek. Általában arra igyekeztek, hogy az áttisztított területre 5—8 évig ne kelljen visszatérni.

Ezek a tisztítási módok ma már nagyobb részben elavultak. Rövidebb tenyészeti idő alatti, értékesebb állomány nevelése az erdőművelőtől többet követel. Megköveteli a *legfiatalabb korban, a legjobb tulajdonsággal rendelkező egyedek kiválasztását*, és azoknak fejlődését állandóan szemmelkísérő nevelését. Gondos kiválogatásra annál is inkább szükség van, mert különösen a tölgyfáink igen leromlottak. A több évszázados használat folyamán, amikor úthálózat nélkül a Mátra faanyaga csak a hegylábánál és közvetlen környékén fekvő községek faanyagszükségletének kielégítésére szolgált, a termelés a szükségletnek megfelelően, válogatva történt. Így elsősorban az épületfának jól faragható anyag került kiszedésre, de a jó hasíthatóságot keresték a későbbi szőlőkaró termeléséhez is, sőt a tűzifához is a göcsmentes, egyenes, könnyen feldolgozható anyagot szedték ki.

A helyes állományneveléshez — tisztításhoz — nélkülözhetetlen az állományt alkotó fajok ökológiai tulajdonságainak ismeretén felül a termőhelyi tényezők ismerete. Az egyes állományok kedvező kialakulásához a termőhelyi tényezők oly kedvező összetételnek kell meglenni, ami az állományt kialakító mindegyik faj ökológiai igényét oly mértékben tudja kielégíteni, hogy azok egymás társaságában való zavartalan fejlődését lehetővé tegye. Ha ezek a tényezők egyik vagy másik fajnak jobban kedveznek, akkor az a másik faj kárára tértfoglalni igyek-

szik. Ezt sokszor helytelen erdőgazdasági beavatkozás is eredményezheti; következménye lehet az elgyertyánosodás, de gyakran a gyertyán teljes eltűnése is.

A Mátrában a homorú oldalak vagy völgyaljak üde talaján a vágásra érett tölgyállományok alatt mindenhol megtaláljuk nagy számban a gyertyáncsemetét; ez a végvágás után fényhez jutva szökésszerűen a tölgy fölé emelkedik. Ha az ilyen tölgyfiatalost időben végrehajtott tisztítással nem szabadjutjuk fel, azt el is nyomja, vagy oly erős, vastagodásával lépést tartani nem tudó magassági növekedésre serkenti, hogy felnyurgul, fenntartásra alkalmatlanná válik. Ily helyeken bekövetkezhet az elgyertyánosodás, azért itt a tisztítások folyamán a gyertyánt erélyesen vissza kell szorítani. Az időben visszavágott gyertyán gyorsan, buján növekszik, úgy hogy a ktl. tölgyet serkentve annak fejlődését kedvezően elősegíti, de elnyomni nem tudja.

Szárazabb tölgyes talajon, amelynek vízgazdálkodása árnyékban még a második koronaszintben elhelyezkedő gyertyának is többé-kevésbé megfelelő, a gyertyán betelepülése ritkább és növekedési erélye is gyengébb. Itt-ott esetleg felülemelkedik egy-egy szál gyertyán, de a többi az uralkodó szintben a ktl. tölgyvel lépést tartva növekedik, hogy majd 30—40 év múlva lemaradva, egészséges 0.3—0.4 elegyarányú második koronaszintet alkosson. Ilyen fiatalosok tisztításánál a sarjakkal egyidőben csak a kiemelkedő, kiugró gyertyánok szedendők ki, a többi a tölgyvel együtt, a szokásos módon, biológiai és műszaki használhatóságának megfelelően kiválasztva nevelhető.

Száraz talajú tölgyesekben az esetleg betelepült gyertyánt mindenkor kiválasztottként meg kell hagyni; 20—30 éves korban a ktl. tölgy azt már úgyszólván utóléri, majd el is hagyja. Ily helyeken a gyertyán 25—35 éves korában még a gyéritések folyamán kapott esetleges kedvezések ellenére is kipusztul.

Mind a tölgyeseknél, mind a bükkösökben a legnagyobb sűrűség fenntartása mellett lehetőleg záródásbontás nélkül szedjük ki — esetleg csonkítsuk — a kiemelkedő törzseket és biztosítsunk rövid időnként (egy-két év) visszatérve növényteret az elérni kívánt cél érdekében, a biológiai tulajdonságok figyelembevételével.

Bükköseinknél, különösen a szárazabb talajú domború oldalak legtöbbször *Carex pilosa* (bükkösös) típusú vagy

perjés bükkösöknél, a teljesen elnyomottak kiszedését — ha az a záródásbontás nélkül lehetséges — a talaj vízgazdálkodása szabályozza. A Mátra bükkösei mindössze 600—800 mm évi csapadékot kapnak, ebből csak mintegy a fele esik a vegetációs idő alatt, az is leggyakrabban felhőszakadásszerűen — épen ezért csak kis része a hasznosítható. A száraz talajú bükkösök korai öngyérülése is a vízellátottság elégtelenségének következménye. Ily csapadékvizonyok mellett, sekély talajú domború oldalakon, ha egyébként a talajt teljesen záródó koronaszint takarja, az alászorultak kiszedhetők, mert meghagyva, az uralkodó szintűeket fejlődésükben hátráltatják. A gyökérkonkurrencia kikapcsolásával a maximális anyagtermeléshez amúgyis elégtelen szállítói emelését érhetjük el s ezzel a megmaradók erélyesebb fejlődését elősegíthetjük. Jobb vízgazdálkodású homorú oldalakon, ellaposodó mélytalajú helyeken még ily, aránylag kevés csapadék mellett is rendelkezésre áll a fa ökológiai igényeinek megfelelő szállító víz. Ily helyeken az elnyomottak kiszedésével azt fokozni nem tudjuk, azért a tisztítások folyamán bent hagyjuk s csak a kiválasztott javafáinkat

veszélyeztető kiemelkedő és beteg egyedeiket szedjük ki.

Az állománynevelés az erdészet legfontosabb, legnagyobb szaktudást és odaadást követelő feladata. Fontosság tekintetében messze feltehetően a sokak által előtérbe emelt fakitermelésnek. Kell tehát az erdésznek arra is idejének lenni, hogy az áttisztítandó területet a tisztítás megkezdése előtt gondosan bejárja és ha az egész terület kijelölése nem is történhet meg, legalább az átlagos területnek megfelelő helyen egy, de jobb, ha ezen kívül, még legrosszabb és legjobb helyeken is egy-egy 100—200 négyzetméteres területen a kijelölést végrehajtsa. Ez a kijelölés gyakorlott szakembernek különféle színű krepp-papírból vágott szalagok segítségével 100 m²-ként csak egy-két óra munkát jelent. Az egyik színnel a javafákat, a másikkal az ennek fejlődése érdekében kiszendendőket megjelölve egy jól áttekinthető mintaterületet nyerhetünk így, ahol a tisztítás megkezdése előtt az abban résztvevő dolgozóknak néhány órás iskolát tartani kívánatos. A tisztítás csak ezek után veheti kezdetét, de akkor is csak úgy, ha a munkákat vezető szakember is állandóan a munkahelyen van.

HÍREK AZ ORSZÁGOS ERDÉSZETI FŐIGAZGATÓSÁGRÓL

A Népköztársaság Elnöki Tanácsa törvényerejű rendelettel önálló Országos Erdészeti Főigazgatóságot szervezett és a Főigazgatóságot a földművelésügyi minisztérium főfelügyelete alól közvetlenül a Minisztertanács felügyelete alá helyezte.

A magyar erdészet történelmében eddig még soha el nem ért önállósággal a Népköztársaság Kormánya az erdőgazdálkodás népgazdasági fontosságát és a magyar erdészet fejlesztésének eddigi eredményeit ismerte el.

A kiültetésre termelt csemetekészlet országos szétosztásánál a Főigazgatóság haimillió darab lucfenyőcsemetét biztosított fenyőfatelepek és egyéb díszítések céljaira egyéni fásítók részére. Különösen az ifjúságot, iskolákat és DISZ szervezeteket kell megfelelő propagandával buzdítani, hogy létesítsenek fenyőfatelepeket, díszítsék a városok, községek tereit, utcáit fenyővel.

Az Egyesült Nemzetek Európai Gazdasági Bizottságának Erdészeti Bizottsága ülésén Genfben a magyar erdészet

képviselőjében Madas András az OT. mezőgazdasági főosztályának helyettes vezetője és Tusó László, a soproni erdészeti technikum igazgatója vett részt.

Az FM Szakoktatási Főigazgatósága ankétot tartott október 29-én, az erdészeti technikai oktatás kérdésének megtárgyalására. Az ankéton az a nézet alakult ki, hogy az erdésztechnikusokat az erdészkerületek számára kell nevelni; szükséges ezen túlmenően, hogy a gyakorlatban dolgozó erdészek is technikus szintre emeljék szaktudásukat.

Októberben megjelent legfontosabb főigazgatói utasítások:

95/E/1954. sz. utasítás az erdőszítések minősítési eljárásának újbóli szabályozására.

96/E/1954. sz. utasítás az Erdőgazdasági Szállító Vállalat dolgozói prémiumrendszerének szabályozására.

100/E/1954. sz. utasítás a Csákvári és Tabányai Állami Erdőgazdaságok összevonására.

EGYESÜLETI HÍREK

Az erdőkémiai munkabizottság október 22-i ülésén az ERDŐKÉMIA Vállalat igazgatója Szalontai Béla beszámolt lengyelországi tanulmányútjának gyantatermelési vonatkozású eredményeiről. A tapasztaltak meghallgatása után a megjelentek hozzászólásaikban megállapították, hogy hazai gyantászási eredményeink a húsz éves időelőny ellenére is a lengyelországiak felett állnak. Jöleső büszkeséggel állapították meg, hogy a tudományos kutatásnak és gyakorlatnak ezen a területen példás együttműködése folytán már olyan eredményeket könyvelhetünk el, melyek felette állnak azokén, kiktől nemrég még tanultunk. Döntő elhatározást eredményezett a tanulmányút a tuskóextrahálás terén; a tapasztalatok megmutatták, hogy a mi viszonyaink között üzemi alkalmazásra gazdaságosan nem kerülhet. Ugyanakkor megállapította a munkabizottság, hogy fokozottabb mértékben kell foglalkozni a gyantatermékek továbbfeldolgozásával. Kialakított álláspontjáról a munkabizottság jelentésben tájékoztatta az elnökséget és megfelelő javaslatot kezdeményezett.

*

Rendkívül eredményes módszert vezetett be az Egyesület győri csoportja a továbbképző tanulmányutak eredményességének biztosítására. A tapasztalatok írásbeli feldolgozására minden alkalommal pályázatot hirdet, s a legjobb dolgozatot jutalmazza. A módszer eredményességét mi sem bizonyítja jobban, mint, hogy a csemetenevelési tanulmányút kapcsán nyolc jutalmat kellett kiosztani (legjobb Szabó I. István kerületvezető erdősz — Rábaközi erdőszet), a sárvári művelési tanulmányút során pedig már tíz jutalom kiosztására került sor (legjobb Szabó Imre kerületvezető erdősz — Ravazdi erdőszet). A szerkesztőbizottság ezúton kéri a csoportot, hogy a leg-

jobb dolgozatokat esetleges közlés céljára bocsássa a lap rendelkezésére.

*

Az abaujszántói helyi csoport legelőfásítási propaganda-előadást rendezett, melyen Benkovits Károly dr., az ERTI tud. munkatársa tartott előadást, majd utána a „Zöld futószalag“ c. keskenyfilm került vetítésre. Az előadáson a meghívott fásító szervek a helyi körülményekre jellemző kicsiny létszámban jelentek meg, az eredmény mégsem maradt el, mert a hallottak és látottak igen nagy nyomot hagytak a jelenlévő erdőszeti dolgozóknak és a Párt megyei bizottsági kiküldöttében, helyi titkárában. Igen jó munkát végzett a csoport a lapunk terjesztésében is, legutóbb negyvennégyen rendelték meg egyénileg itt „AZ ERDŐ“-t.

*

A szakmai továbbképző előadássorozatot a helyi csoportok élénk ütemben folytatják. Legutóbb Bánky Gyula, az ERTI munkatársa tartott előadást Mátrafüreden a „Mátra állománytípusai“ címen, Sárváron Borsos Zoltán főmérnök ismertette a gyertyános-tölgygazdálkodás eredményeit és kérdéseit, Miskolcon Baranyay József, az Erdőmérnöki Főiskola adjunktusa tartott előadást a rontott erdők átalakításáról és Fekete István ismertette a diplomatervezéssel kapcsolatos problémákat, Mátyás Vilmos, a ráckevei magvizsgálati laboratórium vezetője pedig Szegeden és Recskén tartott előadást az átfekvő magvak kérdéseiről igen élénk érdeklődés mellett.

*

A központi előadássorozatban október 12-én Danszky István erdőmérnök tartott előadást „Csemetebázis megteremtése a magyar erdőgazdaságban“ címen nagylétszámú hallgatóság előtt. A rendkívül sok és hosszú hozzászólást kiváltott előadás szövegét a központ a helyi csoportok rendelkezésére bocsátja.

